

ЩОДО СПІВВІДНОШЕННЯ КАТЕГОРІЙ «ПУБЛІЧНА БЕЗПЕКА І ПОРЯДОК» ТА «ГРОМАДСЬКА БЕЗПЕКА І ПОРЯДОК» У ЗАКОНІ УКРАЇНИ «ПРО НАЦІОНАЛЬНУ ПОЛІЦІЮ»

Ульянов О.І., завідувач науково-дослідної лабораторії

з проблемних питань правоохоронної діяльності ОДУВС, к.ю.н., доцент

Завданням держави є не тільки наділення громадян широким комплексом прав і свобод, але і створення умов для їх належної реалізації. Стаття 3 Конституції України визначає, що метою держави є забезпечення прав і свобод громадян. Для цього повинні бути створені певні політичні, економічні, ідеологічні умови. З огляду на різноманіття прав і свобод громадян, закріплених у Конституції України, вони реалізуються у певних сферах суспільного, економічного, політичного життя. Ці сфери не виступають ізольовано одна від одної, вони перетинаються, і тому в окремих випадках може скластися конгломерат суспільних відносин, що підпадають під вплив різного виду умов, що створюються для реалізації громадянами своїх прав і свобод. Таким конгломератом виступає громадський порядок, у сфері якого відбувається реалізація численної частини прав і свобод або створюються передумови для їхньої реалізації.

Забезпечення ефективної охорони громадського порядку, надійний захист прав і свобод громадян в зазначеній сфері покладались на Органи внутрішніх справ України як частини державної виконавчої влади. Соціально-економічні, політичні зміни, які відбуваються в країні зумовили необхідність проведення реформ в системі органів виконавчої влади, одним із завдань яких було створення замість міліції національної поліції України.

У Стратегії розвитку органів внутрішніх справ України та Концепції першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ, затвердженій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2014 року N 1118-р, зазначено, що за Службою національної поліції буде закріплено функцію превенції та охорони громадського порядку як за основним виконавцем. Реалізацію положень Концепції передбачається досягти шляхом, зокрема захисту прав і свобод людини і громадянина, інтересів суспільства, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки.

Із зазначеного видно, що при визначенні напрямів діяльності органів внутрішніх справ та поліції вживаються такі поняття як громадська безпека та громадський порядок як сфера, в якій громадяни реалізують свої права та свободи та які прописані в Конституції України та інших законодавчих актах. Так, категорії громадська безпека та громадський порядок прописані у Конституції України в ч.3 ст.34 відносно обмеження законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам... гарантій прав на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань; у ч.2 ст.35 стосовно обмеження законом в інтересах охорони громадського порядку права на свободу світогляду і віросповідання; у ч.1 ст.36 щодо обмеження законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку права на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації; у ч.2 ст.39 відносно обмежень судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку права збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації та ін.

Закон України «Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів» від 08.07.2011 № 3673-VI визначає громадську безпеку як стан захищеності життєво важливих інтересів суспільства, сконцентрованих у його матеріальних і духовних цінностях, від джерел небезпеки природного або штучного характеру під час підготовки та проведення футбольних матчів, за якого забезпечується запобігання загрозам заподіяння шкоди такими джерелами небезпеки. Цей же закон громадський порядок визначає як сукупність суспільних відносин, що забезпечують нормальні умови життєдіяльності людини, діяльності підприємств, установ і організацій під час підготовки та проведення футбольних матчів шляхом встановлення, дотримання і реалізації правових та етичних норм.

Наказ МВС від 11.11.2010 N 550 «Про затвердження Положення про службу дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ України» громадську безпеку визначає як стан захищеності інтересів людини,

суспільства й держави від суспільно небезпечних діянь і негативного впливу надзвичайних обставин, викликаних криміногенною ситуацією, стихійним лихом, катастрофами, аваріями, пожежами, епідеміями та іншими надзвичайними подіями.

Відповідно цього наказу громадський порядок це система суспільних відносин, які складаються і розвиваються в громадських місцях під впливом правових та соціальних норм, спрямованих на забезпечення нормального функціонування установ, організацій, громадських об'єднань, праці й відпочинку громадян, повагу до їх честі, людської гідності та громадської моралі.

Разом з тим Закон України «Про Національну поліцію» вводить нову категорію «публічна безпека і порядок». Так, у ст.1 зазначено що Національна поліція України (далі – поліція) – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. У ст. 2 серед завдань поліції є забезпечення публічної безпеки і порядку. Попри те, що зазначений термін вживається в законі 14 раз, його визначення на законодавчому рівні відсутнє.

Слід зауважити, що поряд з терміном «публічна безпека» у Законі «Про Національну поліцію» вживається й терміни «громадська безпека» та «громадський порядок», визначення яких також відсутні. При цьому зазначені терміни не вжито у ст. 1 та 2 закону, які визнають поняття та завдання поліції. Наприклад, у ст.39 щодо перевірки дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ зазначено, що поліція вилучає зброю, спеціальні засоби, боєприпаси, вибухові речовини та матеріали, інші предмети, матеріали і речовини у випадку виявлення порушення правил поводження з ними та правил їх використання, що загрожують громадській безпеці, до усунення таких порушень.

Те, що у законі про Національну поліцію поняття публічна безпека та порядок і громадська безпека і порядок не ототожнюються видно зі ст. 40 відповідно до якої поліція для забезпечення публічної безпеки і порядку може закріплювати на форменому одязі, службових транспортних засобах, монтувати/розміщувати по зовнішньому периметру доріг і будівель автоматичну фото- і відеотехніку, а також використовувати інформацію, отриману із автоматичної фото- і відеотехніки, що знаходиться в чужому володінні, з метою попередження, виявлення або фіксування правопорушення, охорони громадської безпеки та власності, забезпечення безпеки осіб.

У ст.45 щодо застосування спеціальних засобів зазначається, що поліцейський для забезпечення публічної безпеки і порядку застосовує спеціальні засоби, визначені цим Законом:

- 2) гумові та пластикові кийки застосовуються для:
 - в) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень;
- 3) засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії, застосовуються для:
 - б) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень;
- 7) спеціальні маркувальні та фарбувальні засоби застосовуються для:
 - б) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень з метою подальшого виявлення осіб та затримання, а також контролю за переміщенням речей;
- 9) водомети, бронемашини та інші спеціальні транспортні засоби застосовуються для:
 - а) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень;
- 10) пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, застосовуються для:
 - є) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень.

Таким чином, на підставі проведеного аналізу окремих статей Закону України «Про національну поліцію» можна дійти висновку про те, терміни «публічна безпека» та «громадська безпека» не тільки не ототожнюються, а «публічна безпека і порядок» виступає базовим.